

Кубані та духовної історії українців Кубані. Однак значною проблемою залишається можливість використання вченими з України архівних джерел з кубанських архівів, як і для кубанських дослідників вивчення джерел архівосховищ та бібліотек України. Все це виявляє необхідність створення спільних науково-дослідницьких проектів, тим більш, що певний досвід вдалого співробітництва вже існує. Зокрема, польові дослідження Н. Супрун-Яремко, внаслідок вийшла друком її монографія “Українці Кубані та їх пісні” (2005 р.), опублікований матеріал про чорноморське та кубанське козацтво, написаний кубанськими дослідниками А. Авраменком, Б. Фроловим і В. Чумаченком в колективній монографії “Історія українського козацтва” (Київ, 2007), статті цих авторів в енциклопедії “Українське козацтво” (Запоріжжя-Київ, 2006), створив низку карт з історії українського козацтва та Кубані А. Авраменко, що актуалізується у зв’язку з підготовкою Ю. Лозою “Великого Історичного Атласу України”.

Розпочато археографічну роботу, зокрема, співробітники Державного архіву Краснодарського краю видали цінні матеріали першого перепису козаків Чорноморського війська, що переселилися на Кубань у кінці XVIII ст. (Краснодар, 2006), виявлено й опубліковано низку документів, пов’язаних з історією проведення “українізації” І.Іванцовим, етнодемографічних питань В.Ракачовим.

Україністика як галузь гуманітарного знання на Кубані ще має невизначений статус, її структура лише усталюється, дослідження здійснюються окремими вченими, які не мають координаційного центру. Об’єктивне дослідження історії та культури українців регіону сприятиме виробленню українськими та російськими вченими узгоджених й об’єктивних наукових висновків.

Anatoliy Avramenko

Ukrainian studies in Cuban region: the origins and the modern trends of development

Into consideration of readers there is offered the information on contemporary state and ways of further development of Ukrainian studies in Cuban region.

УДК 94(477.7)“2010”

Олександр Серєда

**“ЛІТНЯ ШКОЛА” І СТАЖУВАННЯ В БОЛГАРІЇ
ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. І.І.МЕЧНИКОВА у 2010 р.:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

До уваги читачів пропонується інформація про навчання та стажування викладачів і студентів історичного факультету ОНУ імені І.І.Мечникова у 2010 р., в рамках якого відбувся круглий стіл “Історична наука в Болгарії й Україні: тенденції дослідження регіональної історії та міжетнічних процесів”.

Співпраця історичного факультету Одеського національного університету імені І.І.Мечникова і Департаменту інформації й удосконалення вчителів при Софійському університеті “Св. Климента Охридського” (Департамент за информация и усъвършенстване на учители към СУ “Св. Климент Охридски” (далі – ДІУВСУ) має тривалий характер. Одним зі знакових моментів співпраці була Міжнародна науково-практична конференція “Болгари Молдови й України – мова, література, історія, культура й освіта” організована і проведена у вересні 2008 р. ДІУУ СУ і Конгресом болгар України.

Завдячуючи підтримці Конгресу болгар України і особисто Юрію Граматику – Президенту цієї Всеукраїнської громадської організації, в конференції брали участь ряд науковців з України і Молдови, в тому числі і представники Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Напрацьований матеріал конференції окреслив подальші напрямки і можливі форми співпраці у навчальному процесі і науково-дослідницькій справі. Зокрема, створення спільних проектів і проведення спеціалізованого історичного круглого столу із залученням науковців болгаристів і студентів-істориків болгарського походження. Внаслідок 2-15 серпня 2010 р. відбулась так звана “літня школа” для 20 викладачів і навчання для 20 студентів. Вона мала досить широку і насичену програму: навчальний курс, круглий стіл і культурно-освітні заходи. У програмі брали участь науковці-болгаристи з історичних факультетів ОНУ ім. І. І. Мечникова, Львівського Національного Університету ім. І. Франко, Одеського Національного Педагогічного Університету ім. Ушинського. Студентська група складалась зі студентів III-V курсів історичного факультету, які є вихідцями з болгарських сіл Арцизького, Болградського, Іванівського, Ізмаїльського та Тарутинського районів Одеської обл. й Ольшанського району Кіровоградської обл.

Навчальний, кваліфікаційний курс. 2-15 серпня 2010 р. при ДІУВСУ відбулось стажування 20 викладачів і навчання 20 студентів. Згідно з навчальною програмою кваліфікаційного стажування, студенти і викладачі пройшли двотижневий курс лекцій і практичних занять з болгарської мови, історії та історичної географії Болгарії. На першому тижні курсу найбільшу увагу було приділено болгарській мові, що допомогло фахівцям з болгаристики удосконалити свої знання і в подальшому дозволило ретельніше здійснювати евристику в архівно-бібліотечних установах Софії. Враховуючи різнорідний склад студентської групи, з різних населених пунктів Одеської області старший асистент, викладач болгарської мови Бонка Василева акцентувала на діалектних розбіжностях групи й окреслила напрямки наближення до літературної болгарської мови. Це в свою чергу допомогло студентам використовувати болгарські джерела і літературу у своїх курсових і дипломних дослідженнях.

На другому тижні “літньої школи” головний асистент ДІУВСУ Нікола Караіванов провів декілька лекцій з історії Болгарії, наголосивши на переломних подіях першої половини ХХ ст. Крім цього, була прочитана лекція за темою “Українці - болгаролюбці”, в якій йшлося про видатні постаті української діаспори в Болгарії. Дуже цікавим матеріалом для

групи виявилась тема участі відомих бессарабських і таврійських болгар у відбудові Болгарської держави, їхні здобутки в освіті, культурі, військовій справі й урядовій діяльності Болгарії.

Викладач історичної географії доцент, доктор Даніела Ангелова надала слухачам вичерпну інформацію про районування Болгарії, і причини саме такого його складання. Наголошувалось на сферах історичної географії – фізичній, політичній, економічній, населення порівняно від османського панування до сучасної Болгарії.

Одним із головних здобутків наших науковців під час стажування було опрацювання евентуального джерельного матеріалу та літератури бібліотек і архівів Софії. Враховуючи термін перебування групи – 2-15 серпня, можливості здійснити заплановану евристику перешкоджало щорічне серпневе закриття цих архівно-бібліотечних установ на плановий огляд-упорядкування. Завдяки зусиллям директора ДІУВСУ і головного асистента департаменту Ніколи Караіванова, було підготовлено відповідні листи з проханням надати таку виключну можливість для роботи з фондами науковцям. Завдячуючи цьому, професор, д.і.н Бачинська О., доцент, к.і.н Новікова Л., к.і.н Полторак В., доцент, к.і.н Луговий О., ст.викладач, к.і.н. Ковальський С., асистент, к.і.н Шпик І., аспіранти Новікова О. і Петков Д. опрацювали частину фондів Народної Бібліотеки “Св. Кирила і Методія”, бібліотеки Софійського університету “Св. Климента Охридського”, бібліотеки Військово-історичного музею, Державного історичного архіву Болгарії.

Круглий стіл. У рамках “літньої школи” і стажування було передбачено проведення спільного інтердисциплінарного круглого столу між представниками ОНУ ім. І. І. Мечникова і ДІУВСУ. Круглий стіл відбувся 6 серпня за темою “Історична наука в Болгарії й Україні: тенденції дослідження регіональної історії та міжетнічних процесів”.

На відкритті круглого столу від Софійського університету з вітальним словом виступила директор ДІУВСУ Маріяна Стефанова; міністр у справах болгар за кордоном, віросповідання і архівів, професор Божидар Дімітров. Прозвучали привітання від посла України в Болгарії Віктора Кальника, президента Конгресу болгар України Юрія Граматика, заступника декана історичного факультету ОНУ імені І.І.Мечникова Світлани Мілевич (див.фото с.151).

Учасників представляли Софійський університет, Інститут історичних досліджень Болгарської Академії наук, Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, Одеський національний педагогічний університет імені К. Ушинського, Львівський національного університету імені І. Франка.

Протягом роботи секцій виголошені понад 25 наукових доповідей. Найбільші дискусії викликали доповіді: “Болгаристика у Львівському національному університеті імені І. Франка” (к.і.н. Ігор Шпик); “М.Дрінов, болгари і слов'яни” (ст. науковий співробітник II ст. Любомила Соленкова), “Болгарське населення в мультиетнічному оточенні на півдні Бессарабії в кінці XVIII – початку XIX ст. (на матеріалах КУ “Ізма-

ільський архів”)) (д.і.н. Олена Бачинська), “Етнографічні зарисовки села Кубанка” (аспірантка Ірина Тімкіна).

Учасники круглого столу в своїй резолюції відзначили необхідність видання збірки наукових праць за матеріалами доповідей; продовження наукових та громадських зв'язків історично-дослідницьких установ Одеси і загалом України з Департаментом інформації й удосконалення учителів при Софійському університеті “Св. Климента Охридського”; започаткувати спільні історико-етнографічні дослідження з історії бесарабських і таврійських болгар, за результатами яких провести II Міжнародну науково-практичну конференцію “Болгари Молдови й України – мова, література, історія, культура і освіта” наступного 2011 р.

Проведений науковий круглий стіл і кваліфікаційний курс стажування, зайвий раз довів, що лише у поєднанні наукових установ України і Болгарії студенти болгарського походження і науковці-болгаристи можуть достойно реалізувати свої дослідницькі проекти. За результатами літньої школи, всі учасники-науковці отримали дипломи-сертифікати зі стажування, а студенти – сертифікати про навчання відповідно кваліфікаційного курсу.

Культурно-освітня програма. Початком програми для групи можливо вважати момент від'їзду з Одеси. Беручи до уваги спеціалізований історичний склад групи, вже на перших годинах подорожі в колективі бурхливо обговорювались сторінки історії болгарського народу, зокрема питання переселення болгар в Бессарабію і передмістя Одеси. Маршрут до Болгарії пролягав через низку болгарських сіл і “столицю” болгар України – місто Болград. Досить емоційні враження у студентів залишилось від побачених Свято-Преображенського собору в Болграді і мавзолею попечителя болгарських колоністів генерала Івана Інзова. Найбільш хвилюючим моментом для студентів-болгар, як і для усієї групи був в'їзд на територію Болгарії і переїзд через балканські гори “Стара Планіна”. Трепетне відчуття перебування на землі своїх предків не залишав багатьох учасників протягом двох тижнів.

В Софії при департаменті групу гостинно зустріли представники Софійського університету Нікола і Тетяна Караїванови. Перші чотири дні перебування в Софії були присвячені відвіданню низки музеїв і оглядовим екскурсіям, які здійснювались у вільний час після занять.

Наступні три дні поспіль група відвідала надзвичайно цікаві для студентів і викладачів історичний, археологічний і військово-історичний музеї. Такий масштабний огляд історії Болгарії розширив знання науковців і студентів, викликав багато питань, призвів до тривалих дискусій із фахівцями музейних установ. Особливо вразили експозиції римської спадщини в археологічному музеї, фракійська і “кубратовська” експозиції, етнографічно-костюмований відділ історичного музею. Військово-історичний музей з численними експозиціями військової техніки, зброї, прапорів, нагород і професійно оформленими залами для багатьох стали відкриттям невідомих сторінок історії Болгарії і європейської військової справи, взагалі. За програмою наступних днів група студентів і викладачів відвідала кілька місць, пов'язаних з видат-

ними діячами України. Зокрема, пам'ятника Тарасу Шевченку і будинку де жила в Софії Леся Українка. В індивідуальному порядку відбулось вшанування пам'яті та покладання квітів на могили історика Михайла Драгоманова й архітектора Михайла Паращука. Заключним елементом українського екскурсу по Софії стали відвідини посольства України в Софії за запрошенням посла Віктора Кальника.

Крім визначних місць Софії група відвідала різні міста Болгарії. Так, 7 серпня відбулась екскурсія в місто Копрівштица – місце організації і початку болгарського національно-визвольного руху проти османського поневолення. В місті група відвідала музей національного героя Болгарії Любена Каравелова, активного учасника так званого “Квітневого повстання” 1878 р., яке поклато край османському пануванню. Саме в цей час в Копрівштиці проводився 10-й ювілейний міжнародний болгарський етнографічний фестиваль. Традиційна болгарська архітектура, яка збереглася в місті з ХІХ ст., навколишні балканські гірські краєвиди, болгарська народна музика, що лунала з 7-ми естрадних майданчиків, вражаюча кількість учасників і гостей фестивалю в національних костюмах, так розворушила почуття студентів-болгар, що частина з них просила залишитись ще на один день фестивалю. Побачене і почуте на фестивалі в Копрівштиці надихнуло багатьох до вивчення саме болгарського етнографічного пласту півдня України.

Ще одна подорож була передусім духовним дотиком до болгарського православ'я, уособленням якого на Балканах є Рільський монастир. Духовна обитель, що розміщується на височині майже 1200 метрів у гірському масиві Ріла, справила враження недосяжності та піднесення від всього буденного, поглинала своєю величчю й історією становлення християнства на болгарських землях. З цікавістю студенти дізнались про оригінальні традиції монастиря, його історію у монастирському музеї. Саме тут став зрозумілим один із зв'язків української Київської Лаври через Рільський монастир з Святою Горою Афон.

Після Рільського монастиря шлях подорожі пролягав до міста Кюстенділ за запрошенням культурно-освітнього центру “Читалище Зора” й особисто одного із його керівників Івана Сапунджиєва. У музеї всесвітньовідомого художника Володимира Дімітрова “Майстора” відбулась зустріч української групи з представниками культурних і освітніх кіл м. Кюстенділ. Останні передали до бібліотеки історичного факультету значну кількість книг, серед яких раритетним є перевиданий збірник “Български народен сборник”, що був виданий в 1869 р. у місті Болграді. До регіонального телебачення “Болгарія-Захід” м. Кюстенділ були запрошені представники української делегації Олена Бачинська і Олександр Середа, які брали участь у програмі “Хей Славяне”. Програма репрезентувала Одеський університет і студії з вивчення історії, традицій бессарабських болгар на історичному факультеті.

Один із днів перебування в Болгарії був присвячений подорожі до міста Пловдив. Вражаюче епохальністю місто на семи пагорбах зустріло сонячною погодою субтропіків. Мармурові брили і середньовічна бруківка полонили багатьох істориків групи. Будови римського часу і особ-

ливо амфітеатр нікого не залишили байдужими. Старе місто ХІХ ст. вразило своєю багатопластовою архітектурою і рівнем збереження пам'яток. Пловдів дав можливість уявити традиційне багатонаціональне балканське місто періоду болгарського відродження.

В останній день перебування в Болгарії відбулась екскурсія по старій столиці країни місту Велико Тирново – старому центру “Асенова махала” і фортечно-історичному комплексу “Царевец”.

Від імені всієї групи хотілось би подякувати Ніколі Караванову за організацію, турботу і насичені інформацією дні перебування в Болгарії. Висловлюємо щирі подяки Президенту Всеукраїнської громадської організації “Конгрес болгар України” Юрію Граматику і Генеральному консульству Болгарії в Одесі за надану можливість проведення спеціалізованого стажування та “літньої школи” для студентів і викладачів історичного факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова та інших вузів України.

Olexander Sereda

“Summer school” and internship in Bulgaria of teachers and students of history faculty of the Odessa I. Mechnykov national university in 2010: achievements and prospects

Into consideration of readers the information is offered on a study and internship of teachers and students of history faculty of Odessa I. Mechnykov national university in 2010, within the framework of which there were the round table on the problem: “History science in Bulgaria and Ukraine: tendencies of research of regional history and interethnic processes”.